

บทที่ 3

วิธีการสอนประชากรศึกษา

การสอนประชากรศึกษามีลักษณะพิเศษต่างไปจากการสอนเนื้อหาวิชาอื่น โดยทั่วไปเพราะเป้าหมายของประชากรศึกษาต้องการให้นักเรียนรู้จักคิดอย่างมีเหตุผล เกิดความตระหนักและมีความรับผิดชอบต่อภาวะประชากรที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำของตน ซึ่งเป็นผลที่จะเกิดขึ้นกับนักเรียนในอนาคตอีกหลายปีข้างหน้า การสอนประชากรศึกษาจึงต้องใช้วิธีการที่จะทำให้สิ่งที่เรียนรู้ไปแล้วสามารถจดจำไว้ได้เป็นเวลานานหรือตลอดไป วิธีการสอนที่จะทำให้นักเรียนจดจำได้นานนั้น ได้แก่วิธีที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน มีการแสดงความคิดเห็นและอภิปรายร่วมกัน

วิธีการสอนที่อาจนำมาใช้ในการสอนประชากรศึกษา โดยให้นักเรียนมีส่วนร่วมนั้นมีมากมาย และการสอนแต่ละครั้งก็ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีใดวิธีหนึ่งเพียงวิธีเดียว อาจจะใช้หลายวิธีผสมกันได้ ทั้งนี้สุดแล้วแต่เนื้อหาและเวลาที่ใช้สอนเป็นสำคัญ วิธีการสอนที่อาจนำมาใช้สอนประชากรศึกษา ได้แก่

1. วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ (Process-Oriented)

วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ หมายถึง การสอนโดยเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง มีการค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเอง โดยครูเป็นผู้จัดประสบการณ์และกิจกรรมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อการค้นหาคำตอบในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ขั้นตอนการสอนมีดังนี้ (สมหมาย วันสอน 2525 : 7 - 8, คุษฎี กาฬอ่อนศรี 2527 : 49-50)

ขั้นที่ 1 นำเข้าสู่บทเรียน โดยกระตุ้นเพื่อให้เกิดการตอบสนอง ให้ผู้เรียนที่สนใจมีความพร้อมที่จะเรียน และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของบทเรียนที่เรียนไปแล้ว

ขั้นที่ 2 เสนอสภาพหรือสถานการณ์ โดยแจ้งจุดประสงค์ของบทเรียน แล้วเสนอสภาพจริงที่พบโดยสื่อ หรือกรณีตัวอย่างที่พบในท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 ให้นักเรียนตอบสนองต่อประเด็นปัญหาเป็นรายบุคคล โดยให้ระบุถึงวิธีแก้ปัญหาเองวิธีที่เสนอเน้นวิธีปฏิบัติจริง

ขั้นที่ 4 ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยครูเลือกใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเนื้อหาและสภาพจริง เลือกใช้วิธีสอนที่เหมาะสม ครูชี้แจงแนวทางการร่วมกิจกรรมอย่างชัดเจน

ขั้นที่ 5 นักเรียนเสนอผลการทำกิจกรรม อาจารย์ให้นักเรียนสรุปผลบนกระดานหรือเขียนรายงานการสรุปผล ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณาแนวทางแก้ปัญหาที่ปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับสภาพจริงของชุมชนและของนักเรียน

ขั้นที่ 6 อภิปรายโต้แย้งเพื่อให้เกิดความชัดเจนและพัฒนาทัศนคติค่านิยม (Value Clarification) โดยครูกระตุ้นเพื่อให้เกิดการอภิปรายโต้แย้ง โดยพิจารณาสภาพจริงและความเป็นไปได้ในการนำไปปฏิบัติ ทั้งนี้ พิจารณาสภาพปัญหาประชากรบนสะพานที่มียูบ่ประกอบ

ขั้นที่ 7 ครูเสริมเนื้อหาที่ขาดไป หรือที่นักเรียนเสนอแต่ไม่ชัดเจน

ขั้นที่ 8 สรุป ครูและนักเรียนช่วยกันสรุปแนวทางการแก้ปัญหาโดยมีเนื้อหาวิชาประกอบการตัดสินใจ โดยพิจารณาข้อสรุปของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 9 การประเมินผล ประเมินทั้งความรู้ เจตคติและความตั้งใจที่จะปฏิบัติ

ตัวอย่างวิธีสอนโดยเน้นกระบวนการ เรื่อง " ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น " (2 คาบเรียน)

ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ขั้นที่ 1 - ถามว่าใครเคยย้ายถิ่นบ้าง ให้นักเรียนคนที่เคยย้ายถิ่นเล่าประสบการณ์การย้ายถิ่นให้ฟังชั้นฟัง ว่าย้ายจากไหนไปอยู่ที่ไหน ทำไมจึงย้าย ให้เล่าหลาย ๆ คน (5 นาที)

ขั้นสอน ขั้นที่ 2 - ครูแจ้งจุดประสงค์ของบทเรียนแล้วอธิบายว่า เราจะเรียนกันว่าการย้ายถิ่นเกิดจากสาเหตุใดบ้าง

- นักเรียนอ่านกรณีตัวอย่างเรื่อง " คำปັນหัดคิดใจ "

(10 นาที)

ขั้นที่ 3 - นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปรายตามประเด็น แล้วสรุปไว้เตรียม
เสนอผลการอภิปรายให้ทั้งชั้นฟัง

- ครูและนักเรียนร่วมกันพิจารณาความถูกต้อง ความเป็นไป
ได้ของเหตุผลที่แต่ละกลุ่มเสนอ
- นักเรียนคิดว่ามีปัจจัยอื่น ๆ อีกไหม ที่มีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่น
(30 นาที)

ขั้นที่ 4 - อธิบายว่า เพื่อให้ได้ข้อมูลว่าในชุมชนของนักเรียนมีผู้ย้าย-
ถิ่นจากสาเหตุใดบ้างนั้น เราจะศึกษาจากข้อมูลที่นักเรียนได้จากการสำรวจชุมชน

หมายเหตุ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจชุมชน นี้ได้จากการสัมภาษณ์ ดังนั้นครูควรมอบ
งานนี้ให้นักเรียนทำก่อนถึงการเรียนรู้ที่จะเรียนเรื่องนี้

- นำข้อมูลมาวิเคราะห์ว่าเป็นความดี พิจารณาสาเหตุที่ทำให้
ย้ายถิ่น มีอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร โดยนับความดี (25 นาที)

ขั้นที่ 5 - ถามให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายว่า ปัจจัยต่าง ๆ ที่พบจาก
การสำรวจชุมชนว่ามีอิทธิพลต่อการย้ายถิ่นอย่างไร ครูเสริมเนื้อหาส่วนที่เกี่ยวข้อง
(10 นาที)

ขั้นที่ 6 - ครูถามนำว่า การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งย้ายถิ่น ก็เพราะเห็น
ว่าน่าจะเกิดผลดีต่อตัวเขา นักเรียนคิดว่า การย้ายถิ่นก่อให้เกิดผลดีต่อตัวผู้ย้ายอย่างไร
เกิดผลเสียบ้างไหม ได้แก่อะไรบ้าง

- การย้ายถิ่นเกี่ยวข้องกับผลกระทบ เปลี่ยนแปลงประชากรหรือไม่
ครูควรยกตัวอย่างว่า รัศนาเข้ามาเรียนที่ ม.4 ในกรุงเทพฯ การย้ายถิ่นของรัศนา
ทำให้ภาวะประชากรในนครขอนแก่นและชุมชนเดิมของรัศนาเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร
และถิ่นปลายทางที่รัศนาย้ายเข้าเกิดผลกระทบเปลี่ยนแปลงด้านประชากรด้วยหรือไม่อย่างไร
(ครูควรเขียนประเด็นเป็น 2 ประเด็นคือ ผลที่เกิดกับถิ่นที่ส่ง, ถิ่นปลายทาง)

ขั้นที่ 7 - เสริมให้นักเรียนเข้าใจว่ามีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการ
ย้ายถิ่นนี้จะมีความสัมพันธ์กับ เช่น มลพิษ อากาศย้ายไปทางไหนที่อุดรธานี เพราะ
ทราบว่าอุดรธานีมีอากาศที่เย็นกว่า มีอุตสาหกรรมกำลังก่อหน้า แต่มลพิษก็ได้ทราบ

ข่าวคราวความไม่ปลอดภัยในจังหวัดอุตรธานี อันเกิดการฆ่าชิงทรัพย์ การรุกรานของ
ผู้ก่อการร้าย จากสภาพต่าง ๆ นี้ นักเรียนคิดว่าบุญสิง มีแนวโน้มจะย้ายจากที่อยู่เดิม
ที่ชลบุรี ไปอยู่อุตรธานีหรือไม่ เพราะเหตุใด

ขั้นสรุป (20 นาที)

ขั้นที่ 8 - ใช้สถานการณ์ต่อไปนี้ ถามคำถามให้นักเรียนสรุปได้ ครูควร
เขียนสถานการณ์ในบัตรคำพร้อมทั้งคำถาม 1 ข้อ แจกให้แต่ละกลุ่ม แล้วให้เสนอคำตอบ
บนกระดานโดยเขียนคำถามคำตอบด้วย

สถานการณ์ : " บุญสิง เป็นชาวนาอยู่บ้านหนองหมื่นถ่าน
จังหวัดร้อยเอ็ด ย้ายเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ เพราะอยากทำงานโรงงาน ซึ่งมีรายได้ดีกว่า
ทำนา เขาเช่าห้องพักอยู่ชุมชนแออัดคลองเตย ใต้น้ำบ้านมีน้ำซึ่งส่งกลิ่นเหม็นเป็นที่รำคาญ
ยิ่ง ในตอนกลางคืนก็ยุ่งชุม ทำงานได้ 5 เดือน บุญสิงก็ป่วยเพราะทำงานหนัก เงินทอง
ที่เก็บไว้ต้องนำมาเป็นค่าใช้จ่ายรักษาพยาบาล ซึ่งก็ไม่เพียงพอ ในที่สุดบุญสิงก็ต้องกลับ
ภูมิลำเนาเดิมทั้งที่ยังป่วยอยู่ เพราะเมื่อป่วยก็ทำงานไม่ได้ ซากเงินเป็นค่ารักษา ค่าใช้
จ่าย ทั้งยังต้องกลับไปรักษาตัวที่บ้านอีก "

คำถามมีดังนี้ 1. สาเหตุใดทำให้บุญสิง ย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ
2. กรุงเทพฯ มีสิ่งดึงดูดใจอย่างไร บุญสิงจึงคิดว่าจะมีรายได้ดีกว่า

ทำนา

3. การย้ายมาอยู่กรุงเทพฯ ของบุญสิง ทำให้ภาวะประชากรของ
คลองเตยเปลี่ยนแปลงใหม่ อย่างไร การเปลี่ยนแปลงประชากรที่เกิดขึ้น เป็นผลดี
หรือไม่ เพราะเหตุใด

4. ในฐานะที่เรียนประชากรศึกษาแล้ว นักเรียนคิดว่าบุญสิงควร
ปฏิบัติอย่างไร จึงจะสอดคล้องกับนโยบายการย้ายถิ่น เพราะเหตุใดจึงปฏิบัติเช่นนั้น

กรณีตัวอย่าง " คำบันทึกจิตใจ "

คำบันทึกรู้สึกเบื่อหน่ายต่อสภาพความเป็นอยู่ของตนเองมากยิ่งขึ้นทุกวัน ห้องทำอันกว้างใหญ่ไพศาลสี่ครามสดใส ครอบคลุมหมู่บ้านซึ่งเขาอยู่มาแต่ก่อนแต่ออก ก็จะแคบลงไปเสียแล้วในความคิดของเขา เขาเริ่มมีความคิดรู้สึกดิ้นรนและไม่หาอะไรบางอย่างที่เร้นลับ แต่ก็เปรียบเสมือนความหวังใหม่ที่จะคลี่คลายให้ชีวิตของเขาเปลี่ยนแปลงไป เขาไม่ต้องการชีวิตอย่างที่เขาคงผจญอยู่ทุกเมื่อเชื่อย่างนี้ โดยไม่เห็นมีอะไรดีขึ้นเลย ชีวิตของเราเขาคิด นับตั้งแต่ตื่นนอนขึ้นมาก็ต้องเตรียมตัวเผชิญกับงานหนักซ้ำซากลึนตี ท้องแบกกันโถเคินท่อม ๆ ไปตามคันทนา รุงไ้อ้เผือก อีเค้น ออกไปไถนาด้วย พอไถนาปรับดินเสร็จก็เตรียมหว่านพันธุ์ข้าว ซึ่งคักเอาไว้เป็นอย่างดีแล้ว ลงในนาไม่ช้าไม่นานพอกันข้าวแตกรวงเหลืองอร่ามสุกเต็มทีก็เตรียมเกี่ยวเกี่ยวกัน วนเวียนกันไปอย่างนี้ไม่มีวันจบสิ้น ปีแล้วปีเล่า..... 12 ปีเต็ม นับตั้งแต่เขาจำความได้ ไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ไม่มีเลย.....

คำบันทึกยังเกิดความคิดอย่างหนึ่งในตอนบ่ายวันนี้เอง ชีวิตเป็นของเขา เขาก็ยอมจะมีสิทธิ์เปลี่ยนแปลงมันไปในสภาพที่เขาปรารถนาอย่างไรก็ได้มิใช่หรือ เขาคัดสินใจได้แล้วว่าจะทำอะไรต่อไป จันทรลา ภรรยาของเขาเป็นบุคคลแรกที่ได้รับรู้ถึงการตัดสินใจของเขา

" ไร่เรื่องจะโยกย้ายไปหางานทำในกรุงเทพฯ นะ ที่คิดแล้วหรือ ฉันว่ามันจะมีปัญหาหลายอย่างนา ลุงทิมบอกว่ากรุงเทพฯ เองเวลานี้แออัดยัดเยียดเต็มไปทั่วผู้คนล้นหลามแล้วจะมีงานมีการอะไรดี ๆ เหลืออยู่ให้คนบ้านนอกอย่างเราทำละคนกรุงเทพฯ เองเขาก็คงจะดิ้นรนกันเกือบตายเหมือนกันละนา "

แต่คำบันทึกก็ยังยืนยันกรานและอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานามาสนับสนุนความคิดของเขาว่าการอพยพเข้ากรุงเทพฯ เป็นเรื่องที่ดีควรกระทำอย่างยิ่ง แต่จันทรลาก็ยังมิเห็นเหตุผลมาโต้แย้งคำในอยู่นั่นเอง " ถ้าอพยพไปอยู่กรุงเทพฯ เราก็ต้องไปหาที่อยู่ใหม่ แล้วคนอย่างเราจะมิมีปัญญาไปหาที่อยู่ดี ๆ กับเขารึ แล้วอีกอย่างกรุงเทพฯ ไคร ๆ ก็เข้าไปอยู่กันหนาแน่น ที่ไหนมีคนอยู่มากมันก็ต้องมีปัญหามาก อย่างเรื่องขโมย การกินอยู่ โรคภัยไข้เจ็บสารพัด ที่คำบันทึกคิดแล้วหรือ "

คำบั่นไม่ตอบ เขาคิดว่าเขาได้ตัดสินใจแล้ว

ประเด็น

1. ท่านคิดว่าปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลให้คำบั่นตัดสินใจย้ายถิ่น
2. ท่านเห็นด้วยกับคำบั่นหรือจันทร์ลาในการอพยพเข้ากรุงเทพฯ จงให้เหตุผล
3. ถ้ามีการย้ายที่อยู่ เป็นต้นว่า อพยพจากหมู่บ้านหนึ่งไปอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง หรืออพยพเข้าไปอยู่ในกรุงเทพฯ ท่านคิดว่าชีวิตของท่านจะเปลี่ยนแปลงอย่างไรในแง่ใดบ้าง และท่านคิดว่าจะมีทางปรับตัวให้เข้ากับเปลี่ยนแปลงอย่างนั้นอย่างไรบ้าง อธิบาย
(กรมวิชาการ 2521 : 36)

แบบสัมภาษณ์สาเหตุการย้ายถิ่น

1. เพศผู้ให้สัมภาษณ์ ชาย หญิง
2. ครอบครัวท่านเคยย้ายถิ่นหรือไม่ เคย ไม่เคย
3. ถ้าเคย ย้ายถิ่นเพราะเหตุใด.....
.....
.....
4. ปัจจุบันมีสมาชิกในครอบครัวของท่าน ย้ายไปอยู่ที่อื่นบ้างหรือไม่
 มี ไม่มี
5. ถ้ามีย้ายเพราะเหตุใด

ผู้ย้าย	สาเหตุการย้าย

2. วิธีสอนตามแนวกานเย่ (Gagné)

กานเย่ (Robert M.Gagné) นักจิตวิทยาการศึกษาได้เสนอว่า ครูควรจัดลำดับขั้นตอนของการสอนให้สอดคล้องกับลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ของผู้เรียน ขั้นตอนการสอนตามแนวของกานเย่มีดังนี้ (Gagné . 1985 : 246 - 255)

1. ขั้นสร้างความสนใจ	}	ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน
2. ขั้นแจ้งจุดประสงค์		
3. ขั้นเร้าให้ระลึกถึงพื้นฐานที่จำเป็น ของนำมาใช้		
4. ขั้นเสนอสิ่งกระตุ้น	}	ขั้นครูเสนอบทเรียน หรือขั้นครูนำ
5. ขั้นให้แนวการเรียน		
6. ขั้นทำให้เกิดพฤติกรรม	}	ขั้นผู้เรียนทำกิจกรรม หรือขั้นผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง
7. ขั้นให้ข้อมูลป้อนกลับ		
8. ขั้นประเมินพฤติกรรม	}	ขั้นประเมิน ทบทวน และฝึกเพิ่มเติม
9. ขั้นเพิ่มการจำและการถ่าย- โอนการเรียนรู้		

ตัวอย่างวิธีสอนตามแนวกานเย่เรื่อง " ประชากรและคุณภาพชีวิต "

เวลา 50 นาที

จุดประสงค์การเรียนรู้ เมื่อจบการสอนแล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. บอกความหมายของคำว่า การกระจายประชากร การเปลี่ยนแปลงประชากรได้
2. บอกองค์ประกอบของประชากรได้
3. ยกตัวอย่างประกอบขององค์ประกอบประชากรของประเทศไทยได้

ลำดับชั้นการสอน	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการสอน
1. สร้างความสนใจ	<ul style="list-style-type: none"> - ครูแจกข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาประชากรให้นักเรียน 5 คน คนละ 1 ข้อความ - ให้นักเรียนที่ได้รับแจกข้อความอ่านข้อความให้เพื่อน ๆ ฟัง - ครูให้นักเรียนสรุปว่าข้อความที่เพื่อนทั้ง 5 คนอ่านมาแล้วนั้นเกี่ยวกับเรื่องอะไร นักเรียนตอบรายบุคคล 	ข้อความสั้น ๆ เกี่ยวกับปัญหาประชากร ของโลก 5 ข้อความ
2. แจงจุดประสงค์	<ul style="list-style-type: none"> - ครูบอกนักเรียนให้ทราบว่าบทเรียนที่จะเรียนในคาบนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาประชากร และนักเรียนจะต้องสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของประชากร การกระจายประชากร การเปลี่ยนแปลงประชากร กับคุณภาพชีวิตได้ 	
3. กระตุ้นให้ระลึกถึงความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต้องใช้	<ul style="list-style-type: none"> - ครูตั้งคำถามนักเรียนต่อไปนี้ <ol style="list-style-type: none"> 1) เพราะเหตุใดประชากรในแต่ละภูมิภาคของโลกจึงต้องกระจายกันอยู่ 2) อะไรบ้างที่เป็นสาเหตุให้ประชากรของโลกมีการกระจายไม่เท่าเทียมกัน 	

ลำดับชั้นการสอน	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการสอน
<p>4. เสนอบทเรียนใหม่โดยใช้สื่อกระตุ้น</p> <p>5. ให้แนวทางการเรียนรู้</p>	<p>3) ในสภาพต่าง ๆ ต่อไปนี้ นักเรียนคิดว่าสภาพใดที่มีประชากรอาศัยอยู่น้อย และสภาพใดที่มีประชากรอาศัยอยู่มาก (ครูเขียนสภาพการณ์เทียบกันเป็นคู่ ๆ)</p> <p>แถบภูเขา ที่ราบ ภูมิอากาศหนาวจัด อบอุ่น ป่าไม้อุดม ทะเลทราย</p> <p>4) การที่ประชาชนชาวลาว เวียดนาม อพยพหนีออกนอกประเทศนั้น น่าจะเกิดจากสาเหตุใด</p> <p>- ครูให้นักเรียนช่วยกันสรุปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระจายของประชากร จากคำตอบที่ได้</p> <p>- ครูแจกใบความรู้เกี่ยวกับการกระจายของประชากร การเปลี่ยนแปลงประชากรและองค์ประกอบที่สำคัญของประชากร</p> <p>- ให้นักเรียนแต่ละคนอ่านใบความรู้ 3 นาที แล้วแยกเข้ากลุ่ม 5 กลุ่ม (กลุ่มละ 6 คน) เพื่อประชุมอภิปรายตามหัวข้อที่กำหนดไว้ท้ายใบความรู้</p>	<p>ใบความรู้</p>

ลำดับขั้นการสอน	กิจกรรมการเรียนการสอน	สื่อการสอน
6. ให้นักเรียนปฏิบัติ หรือแสดงพฤติกรรม	- เมื่อนักเรียนแต่ละกลุ่มอภิปรายหา ยุติได้แล้ว ให้ตัวแทนออกมาราย งานผลหน้าชั้น	
7. ให้ข้อมูลป้อนกลับ	- ครูแจ้งผลที่นักเรียนได้อภิปราย และแสดงความคิดเห็น ครูให้คำแนะนำหรือแก้ไขเพิ่มเติมให้ สมบูรณ์ขึ้น	
8. ประเมินผลหลัง การปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> - สังเกตจากการตอบคำถาม - สังเกตการร่วมแสดงความคิดเห็น - ประเมินจากข้อสรุปจากการ อภิปรายของแต่ละกลุ่ม และ สลวนรวม 	
9. ถ่ายโอนการเรียนรู้	- ให้นักเรียนไปศึกษาปัญหาของ เมืองใหญ่หรือเอกราช เช่น กรุงเทพมหานคร ซึ่งประชากร ในชนบทหลังไหลเข้ามาอาศัย อยู่มากขึ้นทุกทีว่า จะประสบ ปัญหาอะไรบ้าง เขียนเป็น รายงานสั้น ๆ ไม่เกิน 1 หน้า กระดาษ	

ใบความรู้ ประกอบบทเรียนเรื่อง " ประชากรและคุณภาพชีวิต "

คำชี้แจง ให้นักเรียนอ่านเนื้อหาที่อยู่ในกรอบสี่เหลี่ยมโดยละเอียด จากนั้นให้ร่วมกันอภิปรายเป็นกลุ่มเพื่อหาข้อสรุปตามข้อความท้ายใบความรู้

จากข้อมูลของธนาคารโลกทำให้ทราบว่า ประชากรของโลกในปัจจุบันมีอยู่ถึง 4,800 ล้านคน ประชากรเหล่านี้กระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของโลกมากน้อยแตกต่างกันตามอิทธิพลของสิ่งต่อไปนี้คือ

1. ลักษณะของภูมิประเทศ
2. ลักษณะของภูมิอากาศ
3. ทรัพยากรธรรมชาติ
4. นโยบายการปกครองของประเทศ

ประชากรของโลกในแต่ละกลุ่ม แต่ละประเทศนั้น ถ้าหากจะพิจารณาในแง่คุณภาพประชากรแล้วก็มีความแตกต่างกันอยู่มาก การที่เราจะศึกษาให้รู้ว่าคุณภาพของประชากรเป็นเช่นไร เราจะต้องรู้จักองค์ประกอบของประชากรก่อน ว่ามีอะไรบ้าง องค์ประกอบของประชากรจะเป็นตัวแสดงคุณภาพของประชากรแต่ละประเทศได้

องค์ประกอบของประชากรได้แก่ สิ่งต่อไปนี้

- อายุ	- เพศ	- ศาสนา
- เชื้อชาติ	- ภาษา	- การศึกษา
- อาชีพและรายได้	- สถานภาพการสมรส (โสด, คู่, ม้าย, หย่าหรือแยกกันอยู่)	

องค์ประกอบของประชากรอาจเปลี่ยนแปลงได้ ถ้าหากว่ามีการเปลี่ยนแปลงประชากร ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านจำนวนประชากร การเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากรของชุมชนใด ๆ มีสาเหตุอยู่ 3 ประการคือ

1. การเกิด
2. การตาย
3. การย้ายถิ่นฐาน

ปัญหาสำคัญที่ประเทศต่าง ๆ ในโลก โดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาต้อง
 ประสบอยู่ และถือว่า เป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขโดยเร่งด่วนก็คือ ปัญหาค่านคุณภาพชีวิต
ของประชากร เพราะคุณภาพชีวิตของประชากรมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การพัฒนาประเทศ
 ด้านอื่น ๆ เป็นไปอย่างสะดวกยิ่งขึ้น เนื่องจากการพัฒนาด้านต่าง ๆ ของประเทศจำเป็นต้องอาศัยคน
 ดังนั้นหากคนไม่มีคุณภาพแล้ว การพัฒนา ก็จะเป็นไปอย่างลำบาก การที่จะ
 พิจารณาว่า ประชากรมีคุณภาพชีวิตหรือไม่นั้น มีสิ่งที่ให้พิจารณาดังนี้

1. การศึกษา	4. มีศีลธรรม จรรยา
2. สติปัญญา	5. สุขภาพอนามัย
3. ความซนหมั่นเพียร	

หากนักเรียนพิจารณาโดยถ่องแท้แล้วก็จะเห็นว่า การกระจายของประชากร
 องค์ประกอบประชากรและการเปลี่ยนแปลงประชากร (การเพิ่ม การลดจำนวน) เหล่า
 นี้มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตหรือคุณภาพประชากรได้

จงอภิปรายเพื่อหาคำตอบของข้อคำถามต่อไปนี้

" การที่ประชากรหลังไหลเข้าไปอยู่อาศัยในเมืองมาก ๆ จะก่อให้เกิด
 ปัญหาอะไรบ้าง?"

3. วิธีสอนแบบให้สำรวจชุมชน

การสอนแบบให้สำรวจชุมชนเป็นการกำหนดให้นักเรียนออกไปศึกษาชุมชน
 จะให้เห็นสภาพที่แท้จริงของชุมชน โดยเฉพาะสภาพทางประชากร และที่เกี่ยวข้อง เช่น
 การเกิด การตาย การย้ายถิ่น ภาวะประชากรของชุมชน เป็นต้น ซึ่งอาจจะทำได้ด้วย
 การสัมภาษณ์สังเกต หรือสอบถามประชากรในชุมชนก็ได้ แล้วนำข้อมูลมาศึกษาวิเคราะห์
 สรุปผลต่อไป

การสอนแบบให้สำรวจชุมชนมีขั้นตอนดังนี้ (บุญธรรม กิจปรีชาปริสุทธิและสมคิด อิศระวัฒน์ 2528 : 140 - 141)

1. กำหนดวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา ครูและนักเรียนควรร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ให้ละเอียด ชัดเจนว่า ต้องการศึกษอะไร ต้องการรู้ข้อมูลของชุมชนในเรื่องใดบ้าง ทั้งเป็นประเด็นปัญหาไว้
  2. กำหนดชุมชนและกลุ่มตัวอย่าง คัดเลือกชุมชนว่าจะศึกษาชุมชนไหน ชุมชนเดียวหรือหลายชุมชน การคัดเลือกชุมชนควรคำนึงถึงความสะดวกและความปลอดภัยของนักเรียนเป็นสำคัญ จากนั้นต้องพิจารณาว่าจะศึกษาประชาชนทั้งหมดในชุมชนนั้น หรือจะศึกษาเพียงบางส่วน บางคนเท่านั้น เช่น เฉพาะหัวหน้าครอบครัว หรือเฉพาะผู้ที่มีอายุ 15-50 ปีเท่านั้น โดยจะศึกษาทุกคนหรือสุ่มเลือกมาเพียงบางคนก็ได้ การสุ่มเลือกอาจจะใช้วิธีการจับสลากหรือใช้แบบบ้านเว้นบ้าน หรือบ้านเว้น 5 บ้านก็ได้ สุดแล้วแต่อย่างไหนจะสะดวกกว่ากัน
  3. การสำรวจรวบรวมข้อมูล วิธีการสำรวจรวบรวมข้อมูลอาจใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ หรือการใช้แบบสอบถามก็ได้ หรืออาจจะใช้ทั้ง 3 วิธีผสมกัน การสำรวจชุมชนเพื่อการเรียนรู้ทางประชากรศึกษาคควรใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นหลักและใช้การสังเกตประกอบไม่ควรใช้แบบสอบถามส่งไปให้กลุ่มตัวอย่างตอบ เพราะนักเรียนจะไม่ได้เห็นสภาพแท้จริงของชุมชน
- ก่อนออกสำรวจนักเรียนและครูจะต้องร่วมกันสร้างแบบสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นคำถามที่จะใช้ถามประชาชนตัวอย่างในชุมชน การสร้างก็ยึดตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ให้มีคำถามที่จะได้คำตอบครบ ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทั้งหมด คำถามที่สร้างจะเป็นแบบปลายเปิด เว้นคำถามไว้กรอกก่อนสัมภาษณ์ หรือเป็นแบบปลายปิด กำหนดคำถามไว้ให้แล้วก็ได้ เพื่อสะดวกในการสัมภาษณ์และการศึกษาวิเคราะห์ต่อไปควรใช้แบบปลายปิดจะเหมาะสมกว่า
4. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อสำรวจรวบรวมข้อมูลได้มาแล้ว ครูและนักเรียนก็ช่วยกันวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาคำตอบตามที่กำหนดไว้
  5. สรุปและรายงานผล นำผลการวิเคราะห์มาอภิปราย หาข้อสรุป ซึ่งอาจจะทำเป็นกลุ่มทั้งชั้นเรียนหรือแบ่งเป็นกลุ่มย่อย แล้วรวมกลุ่มใหญ่ก็ได้ ในการ

อภิปรายหาข้อสรุปนี้อาจจะเชิญวิทยากรมาให้คำแนะนำ ปรีกษา หรือใช้เปรียบเทียบ กับเอกสารต่าง ๆ ก็ได้ เมื่อได้ข้อสรุปแล้วก็ควรทำเป็นรายงานผลไว้ เพื่อการศึกษาต่อไป

การสอนแบบให้สำรวจชุมชนนี้ส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีส่วนร่วม ได้เห็นสภาพที่แท้จริงของชุมชน และเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ช่วยแก้ปัญหา ซึ่งสามารถนำมาใช้ในการสอนประชากรศึกษาได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะใช้สอนเกี่ยวกับภาวะประชากรและการเปลี่ยนแปลงภาวะประชากรในชุมชน ซึ่งจะให้นักเรียนมองเห็นภาพในระดับบุคคล ครอบครัว และหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี

4. วิธีสอนแบบบทเรียนปลายเปิด

บทเรียนปลายเปิดเป็นบทเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกัน โดยอาศัยหลักเกณฑ์ความรู้ทางวิชาการที่ได้เรียนรู้มาแล้ว และจากสภาพความเป็นอยู่ของตนเองและของสังคม

บทเรียนปลายเปิด ปกติจะประกอบด้วย 3 ส่วนคือ (บุญธรรม กิจปรีคา-บริสุทธิ์ และตมคิต อิศระวัฒน์ 2528 : 141 - 142)

1. ข้อเท็จจริงทั่วไป เป็นความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสภาพทั่วไปในสังคมนั้น ๆ

2. กรณีตัวอย่าง ได้แก่เรื่องจริงหรือเรื่องสมมติ จากความจริงหรือปัญหาที่ข้องการทราบ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะแสดงปัญหาหรือความขัดแย้งในเรื่องนั้น

3. ประเด็น เป็นคำถามท้ายบทเรียน แต่ละประเด็นจะบรรจุสาระซึ่งเป็นหัวใจของบทเรียน โดยไม่มีการกำหนดคำตอบล่วงหน้า บางประเด็นจะมีคำตอบอยู่ในบทเรียน บางประเด็นจะไม่มี แต่เป็นคำตอบที่อาจถูกหรือผิดก็ได้ ขึ้นอยู่กับเหตุผลที่นำมาสนับสนุน

การสอนโดยใช้บทเรียนแบบปลายเปิดจะไม่มีกำหนด หรือเสนอแนะว่าสิ่งใดถูกหรือผิด นักเรียนต้องตัดสินใจเอง และบอกเหตุผลประกอบ

การสอนแบบบทเรียนปลายเปิด ไม่จำเป็นต้องประกอบด้วยทั้ง 3 ส่วนเสมอไป อาจมีเพียง 2 ส่วนก็ได้ แต่ต้องมีประเด็นปัญหาซึ่งต้องมีเสมอ ทักออกไม่ได้

การจัดทำบทเรียนแบบปลายเปิด

การจัดทำบทเรียนจะมีหัวข้อตามความสนใจของนักเรียนหรือตามปัญหาที่ได้จากการสำรวจ หรือจากการกำหนดของครู การเลือกรูปแบบปัญหาอาจทำได้หลายแบบ เช่น

1. แบบสนทนา
2. เรื่องเล่า
3. การคัดข้อความจากหนังสือพิมพ์
4. การคัดข่าวจากหนังสือพิมพ์
5. จุดหมาย
6. บันทึก
7. กรณีตัวอย่าง
8. รูปภาพ
9. คำกลอน บทเพลง เป็นต้น

เนื้อหาของบทเรียนต้องไม่ขึ้นำนักเรียน ไม่เอนเอียงไปทางใดทางหนึ่ง ถ้าเป็นเรื่องสมมติก็ควรเป็นเรื่องที่อิงความจริง สมจริง มีโอกาสจะเกิดขึ้นได้ นอกจากนั้นควรมีการตั้งชื่อเรื่องที่ดึงดูดความสนใจของนักเรียน ทั้งนี้ต้องไม่ลืมว่า ประเด็นที่จัดทำต้องตรงกับวัตถุประสงค์ของบทเรียน

วิธีการสอน

การเสนอบทเรียนแบบปลายเปิดในชั้นเรียน โดยพิจารณาร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่หรือกลุ่มย่อย (อาศัยเทคนิคการสอนแบบอภิปราย) แล้วรายงานผลที่ประชุมใหญ่

และอภิปรายร่วมกัน จากนั้นครูและนักเรียนจะช่วยกันสรุป ในกรณีที่ประเด็นปัญหาไม่
อาจตกลงกันได้ ก็ควรมีมุมมองกันค้ำหรือหนังสืออ้างอิงเตรียมไว้ให้ค้ำค้ำเพิ่มเติม

ตัวอย่างบทเรียนแบบปลายเปิด

สุรียาซื้อเกมคอมพิวเตอร์

สุรียาและนุจรีทำงานที่เดียวกัน ต่างก็มีรายได้เดือนละ 7,000 บาท
เท่ากัน นุจรีนั้นมีลูก 2 คน สุรียามีลูก 4 คน วันหนึ่งมีพ่อค้ามาเสนอขายเกมคอมพิวเตอร์
ที่ทำงาน

พ่อค้า ท่านครับเกมคอมพิวเตอร์ชนิดรุ่นใหม่สุด ใช้เล่นเกมได้หลายอย่าง ราคา
ไม่แพง ผมคิดท่านราคาพิเศษ 1,500 บาท ราคาจริง 2,000 กว่าบาท

นุจรี ฉันคงไม่ซื้อหรอกเพราะราคามันแพงมากไป และฉันไม่เห็นความจำเป็น
ที่จะให้ลูกเล่นเกมแพง ๆ อย่าง นี้

สุรียา ฉันรู้สึกสนใจไหนช่วยอธิบายวิธีเล่นให้ฟังก่อนสิ เกมแบบนี้แหละลูก ๆ
กำลังอยากได้ทีเดียวนะ

พ่อค้า อธิบายวิธีเล่นพร้อมกับเสนอราคาทั้งสดและผ่อน

สุรียา ทกลงฉันจะซื้อให้วันเกิดลูกชายคนโต แต่จ่ายเป็นเงินผ่อนก็แล้วกันเพราะ
สเทอริโอและวิดีโอที่ผ่อนมายังจ่ายไม่หมดเลย

นุจรี สุรียาเธอซื้อของเงินผ่อนหลายชิ้นแล้วนะ แต่ละชิ้นก็ยังผ่อนไม่หมด เกิด
เจ็บป่วยขึ้นมาจะเอาเงินที่ไหนไปรักษา

สุรียา ไม่เป็นไร ถ้าเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาไม่มีเงินไปรักษา ก็จะได้เอาของที่กำลัง
ผ่อนไปจำหน่าย ฉันคิดว่าถ้าซื้อเกมคอมพิวเตอร์จะทำให้ลูกฉันได้มีหน้ามีตา
เท่าเทียมเพื่อนคนอื่น ๆ

ประเด็น

1. การใช้จ่ายของสุรียาและนุจรีเป็นอย่างไร เหมาะสมหรือไม่
2. ถ้าให้นักเรียนเลือกระหว่างสุรียาและนุจรี นักเรียนคิดว่าจะเลือก
ใคร เพราะเหตุใด

3. ถ้ารายได้ของครอบครัวนักเรียนไม่พอกับรายจ่าย นักเรียนจะหาวิธีการแก้ไขอย่างไร

5. วิธีสอนแบบสืบสวนสอบสวน

ครูจะเป็นผู้ตั้งคำถามและซักถามนักเรียนให้คิดค้นจนเกิดความรู้ความเข้าใจและเห็นจริงด้วยตนเองเป็นข้อ ๆ ไป เมื่อได้คำตอบในคำถามนั้นแล้วก็ตามคำถามต่อไปนี้นักเรียนสามารถสรุปและตั้งกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ขึ้นได้

ขั้นตอนการสอนมีดังนี้ (Frankel. 1980 : 118 - 119)

1. กำหนดปัญหา โดยการให้นักเรียนสังเกตสิ่งที่เป็นปัญหา หรือคุณภาพอ่านข้อเขียน พังบทความหรืออ่านหนังสือพิมพ์ แล้วให้นักเรียนยกประเด็นปัญหาที่น่าสนใจมาเป็นปัญหา
2. ตั้งสมมติฐาน จากปัญหาที่ได้กำหนดหรือคาดการณ์ว่าคำตอบที่ได้ควรจะเป็นอย่างไร ทั้งเป็นสมมติฐานไว้ทั้งหมด
3. วิเคราะห์ปัญหาและสมมติฐาน ทำปัญหาและสมมติฐานให้ชัดเจน
4. รวบรวมข้อมูล เพื่อตอบปัญหาหรือทดสอบสมมติฐาน ด้วยการพิจารณาว่าข้อมูลที่ต้องการมีอะไรบ้าง ข้อมูลนั้นจะหาได้ที่ไหน
5. วิเคราะห์ ศึกษาข้อมูล จากข้อมูลที่รวบรวมมาได้ นักเรียนช่วยกันสรุปวิเคราะห์สรุปผลข้อยุติประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องการทราบ

6. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา

การสอนแบบแก้ปัญหาเป็นการสอนที่มุ่งให้นักเรียนได้ศึกษาหาวิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจริง หรือสิ่งที่ครูกำหนดขึ้นให้เป็นปัญหา โดยมุ่งให้นักเรียนพยายามแก้ปัญหานั้น

ขั้นตอนการสอนมีดังนี้ (กรมวิชาการ 2535 : 122)

1. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
2. ร่างแนวทางการแก้ปัญหาอย่างหลากหลาย
3. เลือกวิธีแก้ปัญหาและกำหนดแนวทางการปฏิบัติ

4. แก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ
5. ปรับปรุงการแก้ไข้ปัญหา

7. วิธีสอนแบบแสดงบทบาท

การแสดงบทบาทเป็นการกำหนดให้นักเรียนแสดงออกตามบทบาทสมมติขึ้น โดยมีได้มีการเตรียมบทหรือรายละเอียด แต่นักเรียนจะแสดงออกตามความคิดของตนเอง บทบาทที่นั้นสถานการณ์ที่สมมติขึ้นจะมีสภาพการณ์ที่เป็นจริงตามที่ผู้แสดงบทบาทเข้าใจจุดมุ่งหมายของการแสดงบทบาทเพื่อให้ผู้เข้าใจปัญหาและสิ่งที่เกิดขึ้น เพื่อได้นำมาอภิปรายข้อในชั้นเรียน

การสอนแบบการแสดงบทบาทนี้ จะทำให้นักเรียนเข้าใจความรู้สึกของนักเรียนคนอื่น ครูอาจวิเคราะห์ความต้องการของนักเรียนได้ นักเรียนมีโอกาสปลดปล่อยความเครียด นักเรียนจะเปิดเผยสิ่งที่ซ่อนเร้น รวมไปถึงการทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะในการแก้ปัญหาและตรวจสอบค่านิยมต่าง ๆ ของผู้เรียนได้

ขั้นตอนการสอน (Shaftel. 1967 : 84)

1. กำหนดปัญหาหรือประเด็นที่ต้องการ โดยใช้เรื่องทั่วไป และมีความเกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายของบทเรียน รวมทั้งพิจารณาความต้องการและความจำกัดของนักเรียนด้วย
2. อธิบายสถานการณ์ทั่ว ๆ ไป ครูจะเป็นผู้อธิบายให้นักเรียนทราบจุดมุ่งหมายในการแสดงและเข้าใจว่า ปัญหาที่แสดงเกี่ยวข้องกับตนอย่างไร
3. การอธิบายบทบาทของผู้แสดง
4. อธิบายบทบาทของผู้ดู ว่าควรทำอย่างไร ควรตั้งใจดูตอนใดมากที่สุด
5. การแสดง ระยะเวลาที่ใช้ควรนานพอที่จะให้นักเรียนได้แสดงออกถึงปัญหาที่ต้องการได้ แต่ต้องไม่นานเกินไปจนผู้ท่หมกความสนใจ ถ้าผู้แสดงเล่นบทบาทผิด ก็สามารถบอกให้ทราบได้โดยไม่ได้ว่าเป็นการซักจึงหวะ
6. การอภิปราย ครูจะบอกให้การแสดงหยุด เพื่อวิเคราะห์เกี่ยวกับการแสดงโดยมากเมื่อถึงตอนที่จุดสำคัญของเรื่อง ทำให้นักผู้ที่มีอารมณ์หยุดชะงัก และเกิดความต้องการจะอภิปรายเรื่องนั้น

การสอนอาชญากรรมในชั้นที่ 6 ก็ได้ แต่ถ้าต้องการแสดงต่อก็อาจดำเนินการต่อในชั้นที่ 7 ได้คือ

7. การแสดงต่อ หลังจากการอภิปรายแล้ว ครูอาจให้นักเรียนแสดงซ้ำ เพื่อให้ผู้ดูเข้าใจปัญหาและเกิดปัญหา หรืออาจให้ผู้ดูขึ้นไปแสดงแทน และให้ผู้แสดงทำหน้าที่ผู้ดู ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนมีโอกาสทดลอง มีประสบการณ์ในการเป็นผู้ดูและผู้แสดงในเวลาเดียวกัน

8. การประเมินผล การประเมินผลทำเพื่อรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการแสดง เป็นการทดสอบพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไปของนักเรียน รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นต่าง ๆ ด้วย

ตัวอย่างวิธีสอนแบบแสดงบทบาท (บุญธรรม กิจปรีคาบวิสุทธิและสมคิด อิศระวัฒน์ 2528 : 147 - 149)

คำว่า คนทั่วไปเข้าใจว่าการทำไร่เลื่อนลอยเป็นสิ่งที่ไม่ดี แต่ตามหลักนิเวศวิทยานั้นถือว่าเป็นวิธีการเกษตรที่ดีที่สุดในวิธีหนึ่ง และไม่มีผลกระทบต่อสภาพสมดุลตามธรรมชาติ โดยปกติป่าบนภูเขาโดยทั่วไปนั้นมีต้นไม้ขนาดต่าง ๆ กันขึ้นอยู่หลายระดับ เช่น ต้นไม้ใหญ่ ต้นไม้พุ่มขนาดกลางและหญ้า ต้นไม้เหล่านี้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น ต้นไม้ใหญ่จะปะทะความแรงของน้ำฝนให้พุ่มไม้ และหญ้าช่วยป้องกันไม่ให้ฝนชะหน้าดิน ในทำนองเดียวกัน สัตว์และแมลงที่อาศัยอยู่ในป่าก็เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน ลักษณะสมดุลตามธรรมชาติเช่นนี้จะดำเนินไปชั่วนานาน ครั้นป่าถูกถางเพื่อปลูกพืช เช่น ถั่ว และถั่ว ก็จะมีสภาพคล้าย ๆ กับป่าเดิม ความสมดุลตามธรรมชาติยังคงอยู่สืบไป นอกจากนี้การทำไร่เลื่อนลอยยังนับได้ว่าเกิดผลดีกว่าการเกษตรในที่ราบเพราะเมื่อเกิดโรคแก่พืชอย่างหนึ่งแล้วชาวไร่ก็ยังคงเก็บเกี่ยวพืชอย่างอื่นได้ ส่วนในที่ราบดุ่มนั้นมักปลูกพืชชนิดเดียว เช่น ข้าว เมื่อเกิดโรคก็อาจเสียหายหมด ในการทำไร่เลื่อนลอยจะเกิดผลดี ถ้าชาวไร่ทิ้งระยะให้นานพอที่พื้นที่ที่ถูกทิ้งมีต้นไม้ขึ้นจนเข้าสู่สภาพสมดุลเหมือนเดิม ซึ่งจะทำได้ในเมื่อมีจำนวนคนน้อย ถ้าจำนวนคนเพิ่มขึ้นความต้องการที่ดินมีมากทำให้ที่ดินไม่ถูกทิ้ง เป็นเวลานานพอที่จะกลับเข้าสู่สภาพสมดุลเหมือนเดิม ทำให้ที่ดินไม่อุดมสมบูรณ์ และเกิดปัญหาการแย่งที่ดินทำกิน

การทำไร่เลื่อนลอยของชาวเขาในจังหวัดเชียงรายเมื่อ 30 ปีก่อนนั้น ไม่มีปัญหาเรื่องความสมบูรณ์ของดินและการแย่งที่ทำกิน เพราะมีคนจำนวนน้อย แต่ปัจจุบันจำนวนคนเพิ่มขึ้นเพราะ

1. คนเกิดมาก ตายน้อย เพราะการสาธารณสุขดีขึ้น เป็นการเพิ่มโดยธรรมชาติ
2. การอพยพของชาวเขาจากประเทศพม่า

8. วิธีสอนแบบอภิปรายกลุ่ม

การอภิปรายกลุ่มเป็นการระดมความคิดของนักเรียนร่วมกัน เสนอวิธีการแก้ปัญหาหรือหาคำตอบตามที่กำหนดให้ การอภิปรายอาจจะแบ่งเป็นกลุ่มย่อย ๆ พิจารณาประเด็นปัญหาต่าง ๆ กัน หรือเหมือนกันทุกกลุ่มย่อย เมื่ออภิปรายแต่ละกลุ่มย่อยแล้วก็กลับเข้ากลุ่มใหญ่ รายงานผลการอภิปราย เสนอความเห็น ข้อเสนอของกลุ่มย่อย และอภิปรายร่วมกันในกลุ่มใหญ่ หาข้อสรุปเป็นผลการอภิปรายของกลุ่มใหญ่ต่อไป โดยปกติการสอนแบบอภิปรายกลุ่ม ครูจะต้องเตรียมการสอนดังนี้

1. กำหนดปัญหา เรื่องที่ต้องการให้อภิปราย การกำหนดปัญหาหรือเรื่องนั้นอาจจะตั้งเป็นคำถามหรือหาคำชี้แจงให้กลุ่มหาคำตอบ หรืออาจจะตั้งด้วยการสร้างเป็นสถานการณ์ขึ้นสมมติให้ทุกคนในกลุ่มมีส่วนร่วมในสถานการณ์นั้น เช่น สมมติภาวะประชากรของชุมชนหนึ่งขึ้นมา โดยบอกรายละเอียดของภาวะประชากรมาให้แล้วกำหนดให้นักเรียนในกลุ่ม เป็นคณะกรรมการของชุมชนที่จะต้องหาทางป้องกันและแก้ไขภาวะประชานั้น เป็นต้น

2. กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการปฏิบัติ กำหนดวิธีการอภิปรายว่าให้ทำอย่างไรต้องกำหนดและชี้แจงให้นักเรียนทราบอย่างชัดเจน ตั้งแต่เริ่มไปจนเสร็จสิ้นการสอน ซึ่งปกตินักเรียนจะมีกิจกรรมในการอภิปรายกลุ่มดังนี้

- 2.1 ถ้าเป็นการประชุมกลุ่มย่อย เริ่มแรกก็แบ่งกลุ่มย่อย อาจจะใช้วิธีการนับหรือแบ่งตามเก้าอี้หนึ่ง 2 แถวหันหน้าเข้าหากันก็ได้

- 2.2 กลุ่มเลือกประธาน รองประธาน และเลขานุการ เพื่อดำเนินการอภิปรายและจับบันทึกการอภิปราย

2.3 สมาชิกกลุ่มทุกคนช่วยกันแสดงความคิดเห็น และอภิปรายร่วมกัน ในการอภิปรายนี้อาจจะเชิญวิทยากรมาให้ความรู้ หรือจัดเตรียมเอกสารมาใช้ประกอบค้นคว้าในการอภิปราย หาข้อสรุปด้วยก็ได้

2.4 ประธานและเลขานุการสรุปความเห็น ทำเป็นรายงาน

2.5 เสนอรายงานผลการอภิปราย ซึ่งอาจจะเสนอเป็นลายลักษณ์อักษรหรือรายงานปากเปล่า หรือทั้งสองแบบรวมกันก็ได้ (Jarolimek, 1977 : 302 - 310)

9. วิธีสอนแบบเล่นเกม

เกมที่นำไปใช้ในการสอนวิชาประชากรศึกษาเป็นเกมชนิดที่เรียกว่า เกมจำลองสถานการณ์ (Simulation Games) ซึ่งนักเรียนจะถูกกำหนดสถานการณ์ให้เล่น เพื่อให้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ นักเรียนจะมีส่วนร่วมและได้รับประสบการณ์ตรง แต่ทั้งนี้ก็ยังคงมีลักษณะของความเป็นเกมคือมีกฎ กติกา และผู้ชนะ

การนำเกมมาใช้ในการสอน อาจจะนำมาใช้ในลักษณะเป็นวิธีการสอนโดยตรง ให้นำเข้าสู่บทเรียน เป็นอุปกรณ์การสอน หรือจัดเป็นกิจกรรมเสริมเล่นในเวลาว่างก็ได้

เกมที่จะใช้นำมาสอนประชากรศึกษามีหลายชนิด หลายประเภท การเลือกใช้จึงต้องคำนึงถึง

1. วัตถุประสงค์ของเกม ต้องสอดคล้องกับบทเรียนที่ต้องการ
2. ระดับชั้นที่ใช้
3. ความยากง่ายของเกม
4. เวลาที่ใช้
5. ขนาดของห้องเรียน
6. จำนวนนักเรียนที่จะเล่นเกม

การสร้างเกมขึ้นใช้เอง

บางครั้งจำเป็นต้องสร้างหรือดัดแปลงเกมที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสมกับเวลาและนักเรียน ครูจึงจำเป็นต้องสร้างเกมขึ้นใช้เอง ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

1. กำหนดวัตถุประสงค์ของเกมว่า ต้องการจะให้นักเรียนได้รับอะไร
2. ระบุระยะเวลาการเล่น
3. บอกรายละเอียดของเกม เช่น ชื่อ เครื่องมือ อุปกรณ์ ลักษณะของนักเรียน กติกา วิธีการเล่น การแพ้ การชนะ เป็นต้น
4. การทดลองเล่น เมื่อสร้างเสร็จก่อนนำไปใช้ ควรนำไปทดลองดูก่อน
5. ประเมินผล ประเมินผลการทดลองว่ามีคุณค่าและบรรลุวัตถุประสงค์ตามต้องการหรือไม่ อย่างไร รวมทั้งมีข้อบกพร่องอะไรบ้าง จะได้แก้ไขเสียก่อนนำไปใช้

การดำเนินการสอน

1. ครูแนะนำเกมและอธิบายวิธีการเล่นให้นักเรียนเข้าใจอย่างชัดเจน
2. ให้นักเรียนเล่นเกม
3. ยุติการเล่นแล้วอภิปราย หาข้อสรุป และสาระที่ได้จากการเล่นเกม ได้ข้อคิดอะไรบ้างจากเกมที่เล่น บางครั้งอาจมีการบรรยายเพิ่มเติมหลังการเล่นเกมด้วย เพื่อความกระจ่างชัดเจนในประเด็นปัญหามากขึ้น

ตัวอย่างวิธีสอนแบบเล่นเกม (บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์และสมคิด

อิสระวัฒน์ 2528 : 144 - 147)

เกม " แม่ลูกตก "

- วัตถุประสงค์ของเกม : เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจปัญหาารายจ่ายที่เกิดขึ้นเมื่อครอบครัวมีลูกมากหรือมีสมาชิกมากเกินไป
- เวลาที่ใช้ : 15 นาที
- อุปกรณ์ : 1. บัตรครอบครัว
2. ธนบัตรใบละ 500 บาท
3. ฉลากจำนวนลูกที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปี
- กติกา : 1. ผู้เล่นแต่ละครอบครัวมีรายได้จากธนาคารปีละ 20,000 บาททุกปี
2. แต่ละครอบครัวจะต้องจ่ายค่าใช้จ่ายในครอบครัวแก่ธนาคารทุก ๆ ปี ๆ ละ 5,000 บาท

วิธีการเล่น

3. ในแต่ละครอบครัวต้องจ่ายเงินค่าใช้จ่ายของลูกให้แก่
นายธนาคารทุกปี ๆ ละ 5,000 บาท
  4. เมื่อรวมจำนวนลูกแล้ว ครอบครัวใดมีลูกมากจะเป็น
"แม่อูกก "
- วิธีการเล่น :
1. ปีที่ 1 ให้นายธนาคารจ่ายเงินรายได้ให้แก่ผู้เล่นที่
เป็นหัวหน้าครอบครัว ๆ ละ 20,000 บาท
  2. ในปีที่ 1 แต่ละครอบครัวจะมีลูกครอบครัวละ 1 คน
หัวหน้าครอบครัวกรอกจำนวนลูกในบัตรครอบครัว
  3. ให้แต่ละครอบครัวจ่ายเงินให้นายธนาคารเป็นค่าใช้จ่าย
ในบ้านครอบครัวละ 5,000 บาท และต้องจ่าย
เงินแก่นายธนาคารเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับลูกอีก
คนละ 5,000 บาท
  4. ในปีที่ 2 ให้นายธนาคารจ่ายเงินให้แต่ละครอบครัว
20,000 บาท เป็นเงินรายได้เช่นกัน
  5. ให้แต่ละครอบครัวจับฉลากว่า มีลูกกี่คน และกรอก
จำนวนในบัตรครอบครัว อย่าลืมจ่ายเงินค่าใช้จ่าย
แก่นายธนาคาร 5,000 บาทและค่าใช้จ่ายสำหรับ
บุตรแต่ละคน คนละ 5,000 บาท
  6. ถ้าในครอบครัวมีเงินเสียค่าใช้จ่ายไม่พอ ให้ยืมจาก
ธนาคาร และให้นายธนาคารจดไว้
  7. ปีที่ 3 ให้ผู้เล่นทำเช่นเดียวกับข้อ 4, 5 และ 6
ตามลำดับ
  8. ปีที่ 4 ให้แต่ละครอบครัวรวมจำนวนลูกทั้งหมด ทั้ง
3 ปี จะเป็นจำนวนลูกทั้งหมดในปัจจุบันกี่คน มีเงิน
เหลือเท่าไร มีหนี้กับธนาคารเท่าไร รายงานผลให้
ทุกคนรู้ ครอบครัวที่มีลูกในปัจจุบันมากที่สุดจะเป็น
" แม่อูกก "

9. ให้นายธนาคารถามคนที่เป็หนี้ธนาคารว่า
1. เพราะเหตุไฉนจึงเป็นหนี้ธนาคาร
  2. ถ้าไม่ยอมให้มีปัญหาค้ำรายจ่าย หรือเป็นหนี้ธนาคาร ควรจะทำอย่างไร
- เมื่อตอบคำถามจนเป็นที่พอใจและถูกต้อง เป็นอันจบเกม " แม่ลูกคก "

บัตรครอบครัว

ชื่อหัวหน้าครอบครัว.....

ปีที่	จำนวนลูก	เงินที่เหลือ	เงินที่เป็นหนี้หรือยืมจากธนาคาร
1			
2			
3			
4 (ปัจจุบัน)			

10. วิธีสอนแบบเล่านิทาน

การนำนิทานมาเป็นวิธีสอนอาจเป็นวิธีการหนึ่งใช้ได้ดีในการสอนประชากรศึกษา บางครั้งอาจนำนิทานเป็นส่วนหนึ่งของบทเรียนแบบปลายเปิดก็ได้ การสอนแบบเล่านิทานอาจคัดเลือกนิทานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของบทเรียนหรือแก่นิทานชิ้นใหม่ จากนั้นนำไปเล่าให้นักเรียนฟังเมื่อจบแล้ว ร่วมกันอภิปรายสิ่งที่ได้จากการเล่านิทานนั้น

ตัวอย่างนิทาน

กาลครั้งหนึ่งนานมาแล้ว ที่หมู่บ้านแห่งหนึ่ง ซึ่งมีชื่อว่าหมู่บ้านทาลโตนค มีคนอาศัยอยู่ 600 คน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ข้าวโพค พื้นดินของหมู่บ้านปัจจุบันปลูกอะไรไม่ค่อยได้ผลหรือได้ผลน้อย ทำให้คนในหมู่บ้านมีฐานะยากจน ใกล้เคียง ๆ กับหมู่บ้านทาลโตนคเป็นหมู่บ้านสว่างงามและหมู่บ้านโศกเสมอ ซึ่งมีสภาพความเป็นอยู่เหมือนกัน อยู่มาวันหนึ่งที่หมู่บ้านทาลโตนคตอนดึกสงัด เสียงลมพัดรุนแรง แล้วค่อย ๆ ค้างขึ้น ๆ จนคนในหมู่บ้านตกใจตื่น ทุกคนได้ยินเสียงโครม โครม แล้วหายเงียบไป ไม่มีใครกล้าออกจากบ้านจวบจนกระทั่งรุ่งเช้า ทุกคนรีบออกจากบ้านไปดูว่าเกิดอะไรขึ้น และแล้วทุกคนเห็นรอยเท้าใหญ่ 3 หลุม แต่ละหลุมใหญ่และลึกขนาดควาย 3 ตัวลงไปนอนเล่นได้สบาย เมื่อทุกคนหายตกใจ เหลือบไปดูไร่ข้าวโพค ปรากฏว่าข้าวโพคถูกถอนเป็นจำนวนมาก เหลือข้างคงไม่พอขาย ทุกคนได้แต่นั่งกอกเขาร้องไห้ พร้อมทั้งอุทานว่า " แล้วเราจะทำอย่างไรดี " ทันใดนั้น โครมออนแม่วิเศษก็ปรากฏตัวขึ้น พร้อมกับพูดว่า " ไปทำงานซาอูฯ คิดว่า อยู่หมู่บ้านนี้มีหวังออกตาย " แล้วแม่วิเศษก็หายตัวไป ชาวบ้านส่วนหนึ่งเห็นด้วยกับแม่วิเศษอน จึงตัดสินใจจะไปทำงานที่ซาอูฯ

อภิปราย

นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงสาเหตุของการย้ายถิ่นที่อาจเกิดขึ้นได้จากอะไรบ้าง

11. วิธีสอนแบบใช้เพลง

เพลงเป็นสิ่งที่นิยมกันมาก เราอาจนำเพลงเป็นวิธีการสอนได้อย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับนิทาน ทั้งนี้ความสำคัญอยู่ที่การคัดเลือกเพลงให้สอดคล้องกับเนื้อหา มีความสนุกสนานและทุกคนสามารถร้องได้ภายในเวลาที่รวดเร็ว

ตัวอย่างเพลง

เพลงลูกคก

ลูกคก ลูกคก ลูกคก	จะวิตกกังไปทำไม
คุณครูจะแนะนำให้	ไล่ห่วงไว้มิให้ลูกคก
ลูกคก ลูกคก ลูกคก	จะวิตกกังไปทำไม
คุณครูจะแนะนำให้	กินยาไว้มิให้ลูกคก
ลูกคก ลูกคก ลูกคก	จะวิตกกังไปทำไม
คุณครูจะแนะนำให้	ท้าวมันไว้มิให้ลูกคก
ลูกคก ลูกคก ลูกคก	จะวิตกกังไปทำไม
คุณครูจะแนะนำให้	ฉึกยาไว้มิให้ลูกคก

เพลงประชากรศึกษา (จังหวัดวอลซ์)

เกิดขึ้นมาแล้ว ไม่แล้วต้องตาย	อีกทั้งโยกย้าย วุ่นวายววงวน
หากไม่สมกุลวุ่นวายทุกคน	โง่ เจ็บ และจนดับสนสิ้นดี
แรงงานการศึกษาและทรัพยากร	ของกินเงินนอนที่กินไม่มี
สุขภาพทรุดโทรม ไร้สุขราศี	คนยิ่งมากมี ทุกที่ขาดแคลน
ประชากรศึกษาจะพาชาวไทย	เป็นสุขสกลใสมัวไปทุกแดน
มาร่วมปรึกษาแก้ปัญหาวางแผน	ทุกผู้ทุกแดนคุณภาพจะสมบูรณ์

เพลงคุณภาพชีวิต (เลา)

รับผิดชอบหน้าที่ที่มีอยู่	และใฝ่รู้ในค่านการศึกษา
ปฏิบัติตามประเพณีที่มีมา	เพื่อรักษาธรรมชาติของชาติไทย
ทั้งโอบอ้อมอารีมีธรรมะ	ไม่ทำตนเป็นภาระพร้อมแก่ใจ
ปัญหาเกิดมากมายทั้งไกลใกล้	รู้รักษาอนามัยให้สมบูรณ์
ประกอบกิจการเศรษฐกิจคิดสร้างสรรค์	และยึดมั่นศาสนไว้มิให้สูญ
อยู่ในสิ่งแวดล้อมมีพร้อมมูล	จะเพิ่มพูนคุณภาพชีวิตที่ดีเอย
เมื่อร้อง 2-3 เที้ยวแล้ว ครูจะถามปัญหาหรือให้นักเรียนอภิปรายร่วมกัน	

เพื่อสรุปผลออกมา

12. วิธีสอนแบบใบ้บทเรียนสำเร็จรูป

บทเรียนสำเร็จรูปเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่ทำให้นักเรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยอาศัยหลักความสัมพันธ์ของสิ่งเร้าและการตอบสนอง นักเรียนแต่ละคนมีโอกาสเรียนอย่างอิสระและพัฒนาไปตามความสามารถที่ตนเองมีอยู่

ตัวอย่างบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง (Linear Programs)

เรื่องขนาดของครอบครัว

กรอบที่	เนื้อหา และคำถาม	คำตอบ
1	ครอบครัว หมายถึง การอยู่รวมในครัวเรือนเดียวกัน ของสามี ภรรยา และบุตร ดังนั้น ชายหญิงคู่หนึ่งแต่งงานกันเป็นการเริ่มต้น ก. ครอบครัว ข. ตั้งฐานะ	ถ้าวงรอบ ก. ไปรอ่านกรอบ ที่ 2 ถ้าวงรอบ ข. ไปรอ่านกรอบ ที่ 3
2	คำตอบของเธอ คือ ก. ครอบครัว นั้นถูกต้องแล้ว เก่งมาก เพราะชายหญิงที่แต่งงานกันเป็นสามี ภรรยากัน เป็นการเริ่มต้นตั้งครอบครัวนั่นเอง ให้ เธอข้ามไปอ่านในกรอบที่ 4 ได้	
3.	คำตอบของเธอคือ ข. ตั้งฐานะ เธอเข้าใจผิดแล้ว ชายหญิงอาจจะร่ำรวยมีฐานะดีก่อนแต่งงานก็ได้ หรือบางทีชายหญิงแต่งงานกันแล้ว เขายังไม่ตั้งฐานะ ก็ได้ โดยอาศัยอยู่กับบ้านพ่อแม่ของฝ่ายชาย หรือฝ่าย หญิงก็ได้ ขอให้เธอกลับไปอ่านกรอบที่ 1 ใหม่ แล้ว หาคำตอบให้ถูกต้อง	

เรื่องขนาดของครอบครัว

กรอบที่	เนื้อหา และคำถาม	คำตอบ
4	<p>ครอบครัวจำเพาะ เป็นครอบครัวขนาดเล็ก ซึ่งประกอบด้วย บิดา มารดา และบุตรเท่านั้น ดังนั้น ในครอบครัวหนึ่งมีพ่อแม่และลูก ๆ เท่านั้น ครอบครัวนี้จึงมีลักษณะเป็น</p> <p>ก. ครอบครัวจำเพาะ ข. ครอบครัวเล็ก ๆ</p>	<p>ถ้าวงรอบ ก. ไปรคอ่านกรอบที่ 5 ถ้าวงรอบ ข. ไปรคอ่านกรอบที่ 6</p>
5	<p>คำตอบของเธอคือ ก. ครอบครัวจำเพาะ เธอเก่งจริง ๆ คำตอบของเธอถูกต้องแล้ว เพราะสมาชิกของครอบครัวจำเพาะนั้น จะมีเฉพาะ พ่อ แม่ และลูก เท่านั้น ไม่มีคนอื่นปะปนด้วยเลย ให้เธอข้ามไปอ่านกรอบที่ 7 ได้เลย</p>	
6	<p>คำตอบของเธอคือ ข. ครอบครัวเล็ก ๆ เธอเข้าใจผิดแล้ว เพราะในครอบครัวเล็ก ๆ นั้นอาจจะมีคนอื่นมาอาศัยอยู่ด้วยก็ได้ แต่ครอบครัวนั้นมีเฉพาะ พ่อ แม่ และลูก ๆ เท่านั้นมิใช่หรือ ให้เธอกลับไปอ่านกรอบที่ 4 ใหม่ แล้วหาคำตอบอีกครั้ง</p>	
7	<p>ครอบครัวขยาย คือ ครอบครัวที่นอกจากจะมีพ่อแม่และบุตรแล้ว ยังมีญาติอื่น ๆ เป็นสมาชิกอยู่แล้ว ถ้าในครอบครัวหนึ่งมีปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ และลูก ๆ อาศัยอยู่ด้วยกัน ดังนั้น ครอบครัวนี้จะมีลักษณะเป็น</p> <p>ก. ครอบครัวจำเพาะ ข. ครอบครัวขยาย</p>	<p>ถ้าวงรอบ ก. ไปรคอ่านกรอบที่ 8 ถ้าวงรอบ ข. ไปรคอ่านกรอบที่ 9</p>

ตัวอย่างบทเรียนสำเร็จรูปแบบสาขา (Branching Programs)

ปัญหาสืบเนื่องจากการเพิ่มประชากรระดับครอบครัว
ในค่านายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย

ในแต่ละครอบครัวจะต้องมีค่าใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ มากมาย เช่น ค่าอาหาร ค่าเสื้อผ้า ค่ายารักษาโรค หรือบางครอบครัวอาจมีรายจ่ายด้านอื่นเพิ่มขึ้นอีก เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าสมุดหนังสือของลูก เป็นต้น

ครอบครัวใดที่มีลูกหลายคน ค่าใช้จ่ายหลายอย่างก็เพิ่มมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะค่าอาหารหรือค่ากับข้าว ค่าเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม แม้กระทั่งค่าสมุดหนังสือของลูก ๆ ถ้าครอบครัวมีฐานะไม่ดีและรายได้น้อยอยู่แล้ว ก็จะทำให้เกิดปัญหารายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ความยากจนในครอบครัวก็เกิดขึ้นได้ แต่ถ้าครอบครัวมีฐานะดีและมีรายได้สูง ก็คงไม่มีปัญหาเรื่องนี้มากนัก

หน้า ก

นางสมบุรณ์ แสนลอย มีอาชีพรับจ้าง และมีรายได้วันละประมาณ 60 บาท มีลูกทั้งหมด 8 คน แต่ละคนอยู่ในวัยเด็ก

นักเรียนคิดว่าในครอบครัวของนางสมบุรณ์ น่าจะมีรายจ่ายมากหรือไม่ เมื่อเทียบกับรายได้

มาก.....คูหน้า ข

ไม่มาก.....คูหน้า ค

หน้า ข

เชอตอบถูกแล้ว นั่นคือครอบครัวนางสมบุญน่าจะมียายจ่ายมาก โดยเฉพาะในเรื่องค่าอาหารการกิน เพราะในแต่ละวันจะต้องใช้เงินมากเพื่อเป็นค่ากับข้าวให้เพียงพอสำหรับที่จะกินกันในครอบครัว นอกจากนี้ยังต้องมีค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อีกมาก เช่น ค่าเสื้อผ้า ค่าลูกกินขนมที่โรงเรียน เป็นต้น

เราก็บอกได้แล้วว่า ครอบครัวนางสมบุญมียายจ่ายสูง ดังนั้นจากรายได้วันละ 60 บาทของแก น่าจะเป็นการเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในครอบครัวในแต่ละวันหรือไม่

พอ.....คุณหน้า จ

ไม่พอ.....คุณหน้า ง

หน้า ค

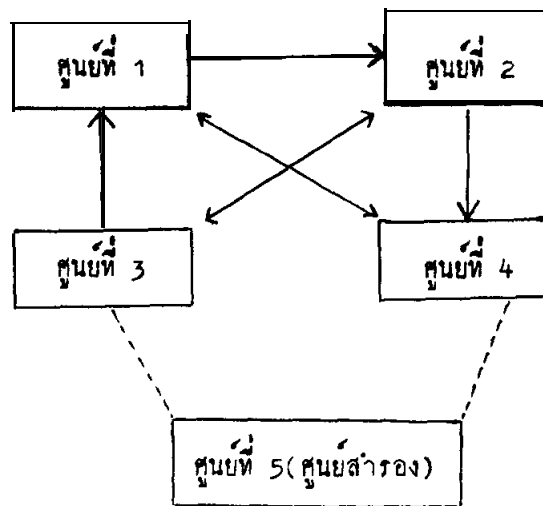
เชอคงเข้าใจผิดแล้วซี ที่เชอตอบว่าครอบครัวนางสมบุญไม่น่าจะมีรายจ่ายมาก เอล่ะไม่เป็นไร เชอกลับไปอ่าน หน้า ก อีกครั้งแล้วเลือกคำตอบใหม่

(พรพินธุ์ศักดิ์ พาหะมาก 2528 : 246 - 248)

13. วิธีสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

ศูนย์การเรียนรู้เป็นวิธีการจัดห้องเรียนแบบหนึ่ง ซึ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีโอกาสฝึกแสดงความคิดเห็น ตักสินใจ และแสวงหาความรู้ รวมทั้งรู้จักการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ลักษณะการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้จะจัดโต๊ะเป็นกลุ่ม ๆ ประมาณ 5 กลุ่ม 4 กลุ่มแรกเป็นศูนย์หลัก กลุ่มสุดท้ายเป็นศูนย์สำรอง ดังภาพ

ในการสอนจะแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มทำกิจกรรมภายในศูนย์ที่กำหนด เมื่อทำเสร็จก็จะเปลี่ยนไปทำกิจกรรมศูนย์อื่น ๆ ศูนย์ใดก็ได้ แต่สมาชิกของแต่ละกลุ่มต้องไปพร้อมกัน ถ้ากลุ่มใดเสร็จก่อน กลุ่มอื่นยังไม่เสร็จ ไม่มีศูนย์ว่าง ก็ต้องไปทำกิจกรรมในศูนย์สำรองก่อน หมุนเวียนเรื่อยไปจนครบทุกศูนย์

แต่ละศูนย์การเรียนประกอบด้วยวิธีสอนที่ต่างกัน และมีเนื้อหาเกี่ยว เช่น ศูนย์ที่ 1 อาจใช้บทเรียนสำเร็จรูป ศูนย์ที่ 2 อาจใช้สไลด์ ศูนย์ที่ 3 อาจใช้สมุดภาพ และศูนย์ที่ 4 อาจใช้เกม เป็นต้น ในแต่ละศูนย์ครูจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์และสิ่งที่นักเรียนจะใช้ให้พร้อม เช่น เนื้อหา สื่อการเรียน บัตรคำสั่ง และเครื่องเขียน การเลือกเนื้อหาและจัดกิจกรรมในแต่ละศูนย์ต้องไม่ให้ต่อเนื่องกัน นักเรียนจะเริ่มเรียนศูนย์ใดก่อนหลังก็ได้

ขั้นตอนการสอน มีดังนี้ (วิเชียร คำจันทร์ 2522 : 11-14)

1. ครูนำเข้าสู่บทเรียน อธิบายวิธีการเรียน กล่าวนำเนื้อหา บู๊พื้นความเข้าใจ
2. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่ม ๆ จำนวนกลุ่มเท่ากับจำนวนศูนย์การเรียน (ไม่นับศูนย์สำรอง)
3. นักเรียนเข้าศูนย์การเรียน ทำกิจกรรมตามที่ศูนย์นั้น ๆ กำหนด
4. สลับเปลี่ยนศูนย์กันทำกิจกรรมจนครบทุกศูนย์
5. ครูสรุป อภิปราย

คำถามและกิจกรรมเสนอแนะ

1. จงบอกขั้นตอนการสอนของวิธีสอนต่อไปนี้โดยสังเขป
  - 1.1 วิธีสอนโดยเน้นกระบวนการทางประชากรศึกษา
  - 1.2 วิธีสอนตามแนวทฤษฎี
  - 1.3 วิธีสอนแบบให้สำรวจชุมชน
  - 1.4 วิธีสอนแบบแก้ปัญหา
  - 1.5 วิธีสอนแบบแสดงบทบาท
2. สร้างบทเรียนสำเร็จรูป แบบเส้นตรงหรือแบบสาขาจากเนื้อหาประชากรศึกษา ในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นหรือตอนปลาย (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
3. สร้างบทเรียนปลายเปิดเพื่อสอนประชากรศึกษาจำนวน 3 บทเรียน
4. สร้างเกมเพื่อนำมาใช้สอนประชากรศึกษา (เกมจำลองสถานการณ์) 3 เกม
5. แต่งนิทานเพื่อใช้สอนประชากรศึกษาจำนวน 2 เรื่อง
6. วางแผนการสอนประชากรศึกษาโดยจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียนรู้ พร้อมทั้งสร้างสื่อการเรียนของแต่ละศูนย์

บรรณานุกรม

- บุษณี กาฬอ่อนศรี. การเปรียบเทียบการสอนวิชาประชากรศึกษาด้วยการสอนโดยเน้นกระบวนการและการสอนโดยเน้นเนื้อหา วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหิดล, 2527.
- บุญธรรม กิจปรีชาวิสุทธิและสมคิด อิศระวัฒน์. ประชากรศึกษากับการปรับปรุงคุณภาพชีวิต. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2528.
- พรพันธุ์ศักดิ์ พาหะมาก. การสร้างและทดลองใช้บทเรียนโปรแกรมวิชาประชากรศึกษาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยเน้นเนื้อหาและเน้นการคิดแก้ปัญหา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประชากรศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2528.
- วิชากร, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. โครงการสอนประชากรศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2521.
- วิชากร, กรม กระทรวงศึกษาธิการ. คู่มือครู การประเมินผลการเรียนระดับมัธยมศึกษาตามหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2535.
- วิเชียร คำจันทร์. การเปรียบเทียบผลการเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ม.1) โดยใช้การสอนแบบศูนย์การเรียนกับการสอนปกติ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522.
- สมหมาย วันสอน. " แนวการสอนประชากรศึกษาโดยเน้นกระบวนการ " วารสารประชากรศึกษา. 8 (เมษายน 2525).
- Frankel, Jack R. Helping Students Think and Value Strategies for Teaching the Social Studies. N.J. : Englewood Cliffs, Prentice Hall., 1980.
- Gagné, Robert M. The Conditions of Learning and Theory of Instruction. N.Y. : Holt, Rinehart and Winston, Inc., 1985.

Jarolimek, John. Social Studies in Elementary Education. N.Y.:
Macmillan Publishing Co., Inc., 1977.

Shaftel, Fannie R. and George Shaftel. Role Playing for Social
Values : Decision Making in the Social Studies. N.J. :
Englewood Cliffs, Prentice - Hall, 1967.